

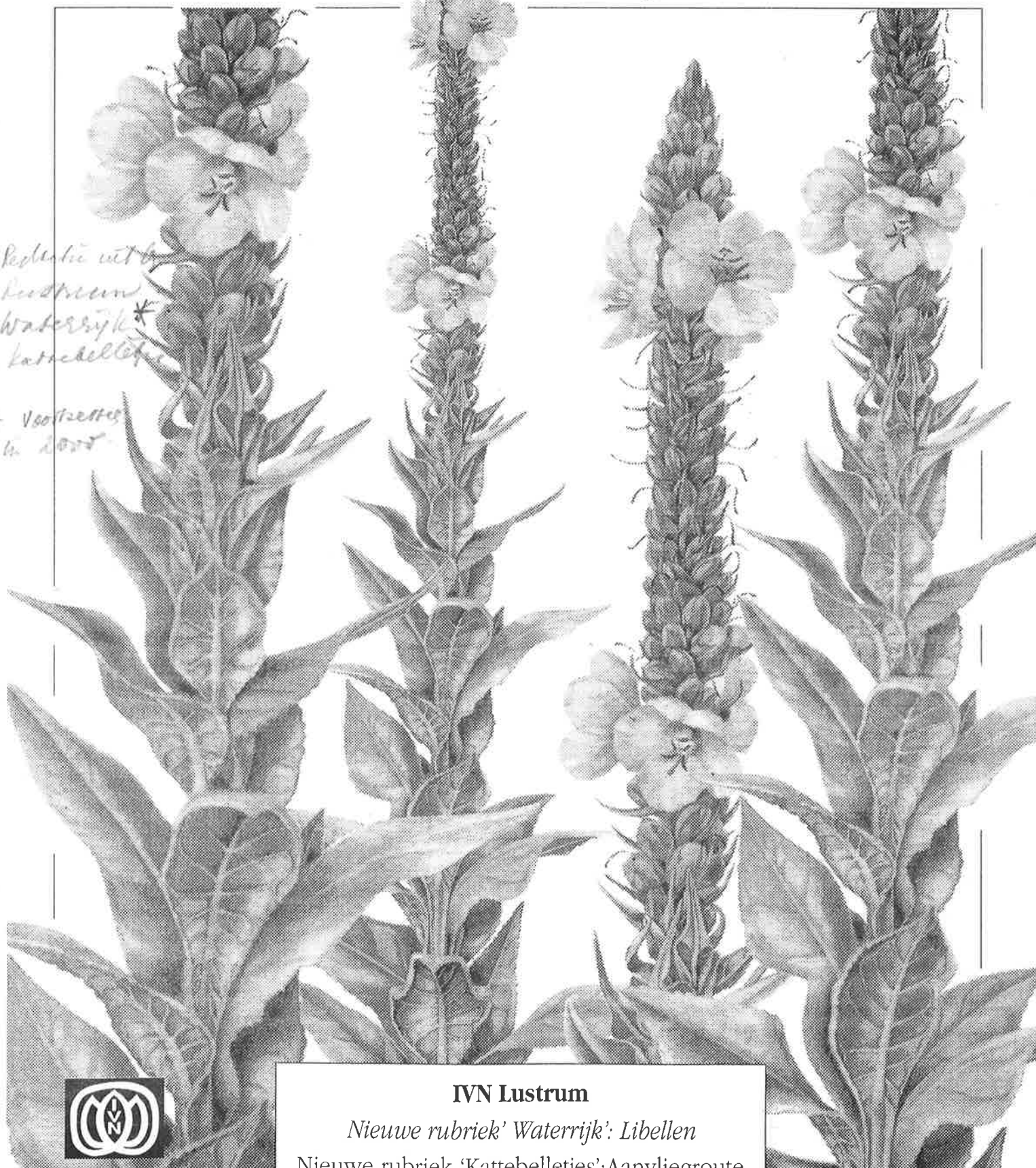
DE TOORTS

48

APRIL 1999, 17E JAARGANG

Contactblad van het IVN

afdeling Zuid-Kennemerland

- Reptilie uit de
- Roodstroom
- Waterrijk*
- Kattebelletjes
* Voortzetting
in 2005

IVN Lustrum

Nieuwe rubriek 'Waterrijk': Libellen

Nieuwe rubriek 'Kattebelletjes': Aanvliegroute

IVN ZAKELIJK

"De Toorts" is het contactblad van de IVN afdeling Zuid-Kennemerland. Het IVN Vereniging voor natuur- en Milieueducatie is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 180 afdelingen. Meer dan 16.000 leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.

BESTUUR VAN DE AFDELING ZUID-KENNEMERLAND

Voorzitter

A.P. Hagens, Soestdijkstraat 30, 2012 KS Haarlem, Tel.023 5312427, Email: f.hagens@multiweb.nl

Secretaris

Mw. J. de Vries, Zwitserlandstraat 82, 2034 BN Haarlem, Tel.023 5331557

Penningmeester

Mw. C.C. Allaert, Spaarndamseweg 270 rood, 2021 KB Haarlem, Email: tal@van.zanten.nl

Leden:

L. van der Brugge, Gen. Bothastraat 91, 2021 JS Haarlem, Tel. 023 5261584

Mw. A. Wegman, Prof. v.d. Scheerstraat 31, 2035 AJ Haarlem, Tel. 023 5339049, Email:

a.wegman@wxs.nl

Coördinatoren werkgroepen:

Werkgroep Exkursies: Leo van der Brugge, Tel. 023 5261584

Werkgroep Publiciteit: Jan Rooijmans, Tel. 023 5286186, Email: hetty.jan.@net.hoc.nl

Werkgroep Groene Winkel: Cock Meijer, Tel. 023 5247437, Email: cope.meijer@wxs.nl

Werkgroep Kursussen: Anneke Wegman, Tel. 023 5352224

Werkgroep Kinderen: Wil Stumpe, Tel. 023 5374168

Werkgroep Tentoonstellingen: vacant

Werkgroep "De Toorts": Theo Litjens, Tel. 023 5280173

Werkgroep Lezingen: Jan-Willem van Velzen, Tel. 023 5291207

Jaarbijdrage (Leden en donateurs) f 30,-

Te storten op girorekening 5007954 t.n.v. IVN-afdeling Haarlem en Omstreken.

Leden ontvangen tevens "Mens en natuur" van het landelijk IVN.

Materiaalcoördinator

Annelies Botschuyver, Tel. 023 5317756

Ledenadministratie

Mw. J. de Vries, Zwitserlandstraat 82, 2034 BN Haarlem, Tel. 023 5331557

Redactie van "De Toorts"

Yvonne Beerthuizen, Caroline Dijkman, Jonne Misset en Theo Litjens

Redactieadres

Theo Litjens, Heemstedse Dreef 293, 2101 KJ Heemstede, Tel. 023 5280173

Distributie van "De Toorts"

Hennie Kenselaar-Nelis, Gedempte Schalkburgergracht 3F, 2021 AH Haarlem, Tel. 023 5263735

INHOUD

Bericht van de penningmeester	4
Lustrum IVN Zuid Kennemerland 1999	5
Het rivierenlandschap	6
Eetbare en/of geneeskrachtige kruiden	9
Kattebelletjes-Aanvliegroute	10
Buurtgenoten	11
Ecoteamsteunpunt Noord-Holland	13
Kinderhoek	14
Waterrijk- Libellen bij het water	17
Verontrust zijn (worden) of je niet zo druk maken ?	19
Wijzigingen ledenbestand	19
De landgoederen van Zuid- Kennemerland	21
Stichting Ecologisch Beheer	22
Wennen aan zijn aanwezigheid	23
De heimanshof	24
Activiteitenprogramma	25

VAN DE REDACTIETAFEL

Het is met bijzonder veel genoegen dit redactioneel te kunnen aanvangen met een heuglijk feit. De redactie van de Toorts is sinds een jaar weer op volle sterke van vier redactie-leden! De redactie heeft nl. Jonne Misset bereid gevonden om de formatie te komen versterken.

Dat hier inderdaad van een versterking sprake is, moge blijken alleen al uit het feit dat zij ervaring heeft met redactioneel werk, o.a. bij de pers. Bovendien was zij bij een kennis-makingsbezoek op één van de redactie-vergaderingen spontaan bereid om direct al werk op zich te nemen. De redactie is er van overtuigd, dat zij met haar inzet een periode van goede samenwerking voor de Toorts tegemoet gaat.

Jonne heeft, zoals u verderop in dit nummer kunt vaststellen, de daad bij het woord gevoegd en is gestart met een nieuwe rubriek onder de titel:

'Kattebelletjes'. Een introductie van haarzelf is eveneens in deze Toorts opgenomen.

Een niet geringer heuglijk feit is wel, dat onze IVN afdeling dit jaar 15 jaar bestaat. In verband daarmee zal in de zomerperiode een excursie naar de Gelderse Poort plaatsvinden onder regie van de werkgroep Excursies.

In deze Toorts kunt u uitgebreid kennis nemen van de details van deze excursie.

Op initiatief van Yvonne is een begin gemaakt met een nieuwe rubriek met het doel meer aandacht te geven aan de betekenis van water in de ruimste zin van het woord. Het thema water staat in deze jaren centraal. Derhalve past deze nieuwe rubriek onder de naam: 'Waterrijk' daar uitstekend in. Een eerste bijdrage gaat over Libellen.
De Redactie

Kopij voor het volgende nummer inleveren uiterlijk 1 juli 1999

Heel handig is het voor de redactie als u uw ingezonden werk op een floppy aanlevert (inclusief een uitdraai van uw artikel). Tik de teksten zo eenvoudig mogelijk (platte tekst) d.w.z. maak het niet te mooi! De bewerking ervan is voor de redactie dan nog gemakkelijker.

Bericht van de Penningmeester

Contributies/Donaties 1999

U heeft ongetwijfeld bemerkt, dat de jaarlijkse acceptgiro niet bij de Toorts van december 1998 gevoegd was. Dit hangt samen met de naamsverandering van de afdeling en ook met de toevallige situatie, dat de voorraad acceptgiro's nagenoeg op is en dus aan nieuwe bestelling toe is. Om de kosten in de hand te houden worden de nieuwe formulieren pas besteld, zodra de naamswijziging ook formeel een feit is (de minimale bestelgrootte is 3000 stuks voor drie jaar). De statuten van de afdeling verlangen dat de toestemming van de leden dient te worden verkregen via een algemene ledenvergadering.

Wij vragen u daarom langs deze weg om uw lidmaatschap en/of donatie voor 1999 ad. f 30,- over te maken op ons gironummer 5007954, onder vermelding van lidmaatschap/donatie 1999 U zult dan uiteraard geen acceptgiro meer ontvangen.

Tineke Allaert, penningmeester

IVN zomerkampen 1999

Voor de actievelingen onder de IVN-jongeren van 13 tot 30 jaar, wordt ook dit jaar weer een 13 tal zomerkampen georganiseerd in diverse mooie natuurgebieden in ons land.

Rond een bepaald thema ben je op allerlei manieren met de natuur bezig. Daarnaast is er voldoende tijd om er op uit te trekken en lekker te doen waar je zin in hebt en de natuur om je heen te ontdekken. Je zult ontdekken hoe heerlijk het is om een week buiten actief te zijn met een groep.

Verdere details over de kampen en de inschrijving voor deelname vindt je uitgebreid in de speciale uitgave van het IVN blad: 'Buiten Gewoon', nr. 3, zomer 1999.

Wil je meer informatie over deze zomerkampen, bel dan met of schrijf aan IVN jongeren, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, Telefoon 020-6228115; Email jongeren @ivn.nl

Evenement Natuurlijk Tuinieren

Het voorjaarsevenement Natuurlijk Tuinieren wordt ook dit jaar weer gehouden in de Stadskweektuin in Haarlem. Het centrale thema is tuinieren op een natuurvriendelijke wijze en dit jaar wordt speciale aandacht besteed aan het inrichten van een vijver en het bevorderen van planten- en dierenleven rond de tuinvijver. Er is een informatiemarkt waar verschillende organisaties en liefhebbersverenigingen op plantengebied aanwezig zijn. Deskundigen beantwoorden de meest uiteenlopende vragen over tuinieren. Voorts is er een plantenmarkt waar vele soorten heemplanten en andere, bijzondere tuin- en kuipplanten te koop zijn. In de kas van de kweektuin is er een cactus- en vetplantenbeurs. Voor kinderen tot 10 jaar zijn er leuke activiteiten te doen rondom water, waterplanten en waterdieren.

Zaterdag 8 mei van 11.00 uur tot 16.00 uur

Stadskweektuin, Kleverlaan 9, Haarlem
Alle activiteiten zijn gratis

De vetplantenbeurs is ook op zondag 9 mei te bezoeken van 10.00 uur tot 16.00 uur.

Lustrum I.V.N. Zuid-Kennemerland 1999

Busreis Gelderse Poort

In de Gelderse Poort, het gebied tussen Arnhem, Nijmegen en Emmerich, wordt onder leiding van de provincie Gelderland gewerkt aan een duizenden hectares groot natuurgebied. Het Wereld Natuur Fonds probeert dat proces te versnellen door in een aantal voorbeeldprojecten te laten zien wat er in de Gelderse Poort gaat gebeuren. De Millingerwaard is zo'n voorbeeldgebied; het ligt aan de Waal ten oosten van Nijmegen. In deze uiterwaard ontwikkelt zich een natuurlijk rivierenlandschap. U vindt er uitgestrekte ooibossen met door de bevers gevelde bomen, vogelrijke moerassen, rivieroeveren waar het zand tot duinen opstuift en bloemrijke graslanden waarin kudde wilde paarden en runderen rondtrekken. In de Millingerwaard beleeft u wat zich straks op veel grotere schaal gaat afspelen in de Gelderse Poort. Over het ontstaan van het rivierenlandschap wordt u geïnformeerd in bijgaand artikel.

Programma 5 juni 1999

- ± 8.00 uur Vertrek Stationsplein Perron K.
- ± 10.00 uur Aankomst in Millingen a/d Rijn
Koffie met gebak in
Koffie- & Eethuis
'De Gelderse Poort'
- ± 11.00 uur
- tot 11.30 uur Uitleg over het gebied door
gidsen in het informatie-
centrum van S.B.B.
- ± 12.00 uur Met de bus naar Kekerdom
- ± 12.15 uur Lunch in 'Het Wapen van
Kekerdom'
- ± 13.30 uur Excursie door Millingerwaard
verzorgd door I.V.N. gidsen.
- ± 15.30 uur Terugreis naar Haarlem.
- ± 18.00 uur Terug in Haarlem gaan we
onder het genot van een
drankje en een snackje dit
lustrum-uitje afsluiten in een
gelegenheid bij het station.

U kunt zich telefonisch of schriftelijk opgeven voor deze dag bij Leo v.d. Brugge, Gen. Bothastraat 91 2021 JS Haarlem Telefoon 023 5261584. ➤ Het bedrag voor deelname is voor leden f 30,00 per persoon en voor donateurs f 45,00 per persoon.

Dit bedrag dient vóór 20 mei op girorekening 5007954 bijgeschreven te zijn t.n.v. I.V.N. onder vermelding busreis 5 juni 1999. Geef U snel op want vol is vol!

Het ontstaan van het landschap

De Rijn, Waal, IJssel en Maas spelen een hoofdrol in de geschiedenis bij het ontstaan en de bloei van de lage landen aan de zee.

Midden-Nederland en ook een groot deel van West-Nederland vormen tezamen de delta van de grote rivieren. De rivieren zijn en waren van belang voor de bewoners van rivierenland als handelsweg, als verdedigingslinie en ook als bron voor opbouw van een bestaan aan de rivier. Dit artikel beschrijft de manier waarop zich in een evenwichtig samenspel tussen rivier en mens het huidige karakteristieke rivierenlandschap ontwikkelde.

IJstijden

De Rijn stroomde eens naar het noorden op ongeveer de zelfde plaats waar nu de Gelderse IJssel loopt. Tegenwoordig zoeken Rijn en Maas, als ze in de omgeving van Arnhem en Nijmegen zijn aangekomen, naar het westen hun uitweg naar zee. Die verandering in stroomrichting is veroorzaakt in de voorlaatste ijstijd, die ongeveer 200.000 jaar geleden begon. Een enkele honderden meters dik ijspakket schoof in zuidelijke richting over Europa en ook over Nederland, tot op de plaats

waar nu de grote rivieren stromen. Daar kwam het ijsfront tot stilstand. Het water van Rijn en Maas zag de weg naar het noorden geblokkeerd en week uit naar het westen.

Bij het afsmelten van de ijskap bleven aan de randen ervan grote hoeveelheden door het ijs opgestuwd materiaal liggen. Dat is nu bekend als stuwwallen van onder anderen de Veluwe, Utrechtse heuvelrug, Rijk van Nijmegen en Montferland. Toen het ijs achter de stuwwallen weer wegsmolte, vormden zich smeltwaterrieviervjes. De IJssel en de Eem zijn in die tijd ontstaan. Het waren vrij kleine zelfstandige rivieren. Pas aan het begin van onze jaartelling brak het Rijnwater weer door in de IJsselvallei en nu stroomt zodoende ook weer een grote rivier vanaf Arnhem naar het noorden.

De laatste ijstijd was minder ingrijpend. De Nederlandse bodem werd niet meer bedekt met landijs. De grote rivieren behielden de loop, die ze in de voorgaande ijstijd hadden ingenomen. Wel was het een periode van grote droogte en bittere kou. Het Nederlandse landschap was te vergelijken met een open toendravakke, met hier en daar wat lage plantengroei. Doordat veel water over de gehele aardbodem was bevro-

ren tot ijs, lag de zeespiegel veel lager dan nu. De bodem van de Noordzee lag droog.

Nu nog vinden onze Noordzeevissers bij de Doggersbank regelmatig botten van Mammoeten en Reuzeherten in hun netten. Het water dat nog door de bestaande rivierdalen naar beneden kwam, had een veel groter verval. Het waren wild stromende rivieren die zich diep in de Nederlandse bodem insnedden. Het IJsseldal was in die tijd 80 meter dieper dan nu.

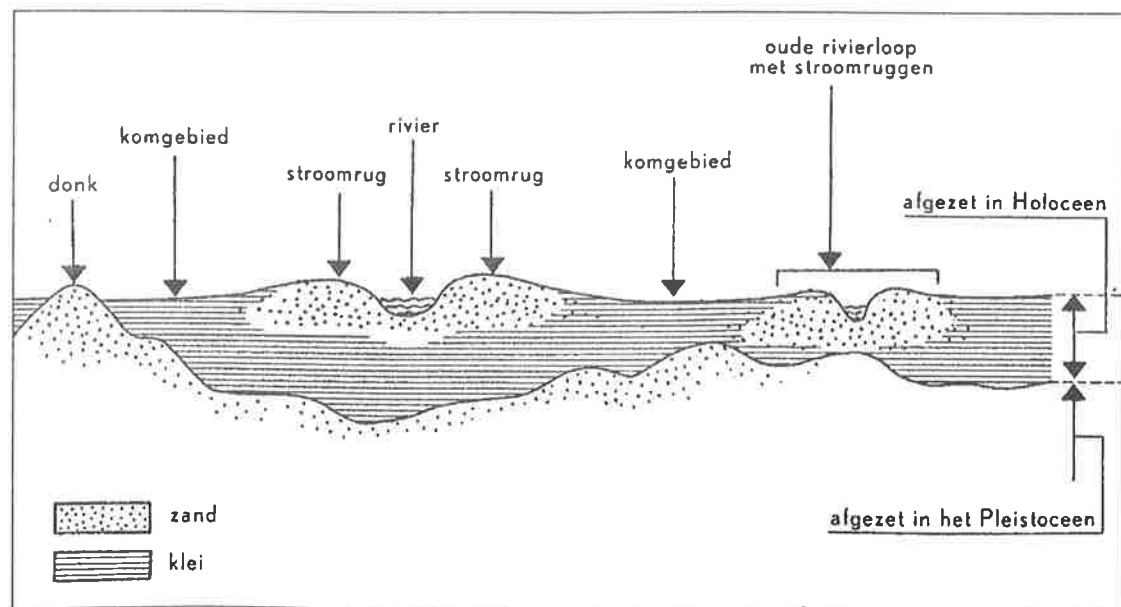
Het snel stromende water voerde veel puin aan uit de bergen. Het water zocht zich vlechtend, steeds van richting veranderend, een weg door haar zelf opgeworpen zand-en grindbanken die de rivierdalen verstopten. Deze oude stelsels van zogenaamde vlechtende rivieren treft men in Oost-Nederland ten zuiden van Nijmegen vrij dicht onder de oppervlakte aan. In west-Nederland liggen ze veel dieper onder de oppervlakte begraven.

In droge perioden blies een straffe wind het zand uit de rivierbeddingen op de oevers bijeen tot grote complexe rivierduinen. Vooral op de hoger gelegen gronden langs de Maas en IJssel in oost-Nederland zijn deze groepen rivierduinen vaak nog als karakteristieke en waardevolle natuurlijke landschapselementen herkenbaar. In West-Nederland zijn de rivierduinen evenals alle andere sporen uit het verre verleden in de loop der tijd begraven onder een tientallen meters dik pakket klei en veen. Op een enkele plaats steekt zo'n hoog duin of donk, zoals ze ook wel worden genoemd, nog net z'n kop boven het vlakke land uit. Vaak zijn deze plaatsen door hun naamgeving op de kaart herkenbaar (Hillegersberg, Raamsdonk). Te noorden van Gorinchem, van Hoogblokland tot Hoornaar ligt een reeks van deze don-

Holocene

Die laatste ijstijd duurde tot ongeveer 10.000 jaar geleden. Vanaf die tijd trad een klimaatsverbetering in. Het ijs smolt overal weg en de zeespiegel steeg. De rivieren kregen een kleiner verval en begonnen trager te stromen. De Nederlandse bodem raakte bedekt met een rijke plantengroei. De vorming van rivierduinen liep ten einde. Het nieuwe tijdperk noemen we Holoceen. We leven nog steeds in dit tijdperk. Het landschap begon in deze periode het karakteristieke beeld op te leveren van de lage landen aan de zee doorsneden door breeduit kronkelende (meanderende), traag stromende rivieren. De nu veel trager stromende rivieren voerden geen grind meer aan, maar bedekten Midden- en West-Nederland met grote hoeveelheden kleinere bodemdelen zoals zand en klei. Regelmatig overstromden uitgestrekte gebieden buiten de eigenlijke rivierbedding. Vlak bij de rivier zakten de relatief zwaardere zanddeeltjes naar de bodem, omdat het water hier nog een vrij grote snelheid had. Verder van de rivier af stond het overstromingswater vaak bijna stil, en bezonken de lichte kleideeltjes. Omdat na droogvallen kleigrond sterker samendrukt (inklinkt) dan zand, doet zich het opvallende verschijnsel voor dat zich vlak naast de rivier vrij hoge zandige oeverwallen vormen die, hoe verder men van de rivier afgaat, overgaan in steeds kleiachtige wordende grond die lager ligt. Het verst van de rivier liggen de laaggelegen zware kleigronden die we later "komgronden" zijn gaan noemen.

Zo ontstond het beeld van de kronkelende stroomgeul, aan beide kanten begeleid door een hoger gelegen zandige oeverwal, ook wel stroomrug genoemd, met op grotere afstand van de rivier de met klei gevulde kommen. De rivieren bouwden in feite, lang voordat de mens ermee begon, op

Schematische doorsnede rivierkleigebied

natuurlijke wijze hun eigen dijken. Doordat de rivieren op gezette tijden hun nieuwe loop kozen en hun oude bedding verlieten, vinden we in het gebied ook oude stroomruggen die geen rivier meer begeleiden, maar soms nog wel een smalle kreek als restant van de oude rivierloop.

Sinds de periode dat het landschap zich begon af te tekenen zoals hiervoor in grote lijnen is beschreven, heeft de mens de verdere vorming sterk beïnvloed en op veel plaatsen veranderd. Toch zijn er nog belangrijke kenmerken van dit natuurlijke rivierenlandschap terug te vinden.

In het hele riviereengebied is het samenspel van rivierlopen, stroomruggen, komgronden en veenmoerassen gefixeerd, doordat men er in de loop van de laatste 10 à 12 eeuwen in is geslaagd de rivieren in een vaste loop te dwingen.

De komgronden zijn echter komgronden gebleven. De stroomruggen liggen hoger dan het omliggende land en bestaan nog steeds uit de oude rivierafzettingen, in het oosten voornamelijk zand, in het westen klei. Het moerasgebied is weliswaar in cultuur gebracht, maar als veenweidegebied nog steeds anders van opbouw en karakter dan de rivierkleigebieden in Midden-en Oost-Nederland.

Overgenomen uit een brochure van de A.N.W.B. en I.V.N. uit 1980.

Dodonaeus schreef reeds in 1608: "... in Brabant van den gemeynen man daslook gheheeten...". Ook had hij het over "Beerlook", terugverwijzend naar dezelfde plant, n.l. het sterk naar zwavel geurende daslook, dat ook in een boekje van E. Heimans en Jac.P.

Thijssse te vinden is onder de naam "Berelook". In het Duits zijn behalve Bären-Lauch bekend de namen Stinkend Lauch en Wilder Knoblauch; in het Engels Stink Plant en in Somerset:

Stinking Lilies. De Latijnse naam is *Allium ursinum*; *allium*= uiachtig, met uigeur, *ursinum*= van de beren. Uit hun winterslaap gekomen gaan de wilde beren op zoek naar hun kruid. Zij kennen instinctief de veelzijdige geneeskrachtige en vooral bloedreinigende werking.

Daslook, lid van de grote leliëfamilie, toont ons van april tot in juni een prachtig schijnscherm met witte pittig-zachtgeurende bloemen. Doordat de planten vaak in grote groepen bij elkaar staan, doet zo'n plek in mei soms aan een geurig sneeuwkleed denken. In Nederland is daslook een beschermde plant. In tegenstelling tot het lelietje-der-dalen, naaste maar zéér giftige familie van ons daslook, komt de laatste in februari al grotendeels met grasgroene blaadjes boven de grond. Het lelietje-der-dalen laat dan hoogstens nog maar een aardekleurig - of paarsachtig-met-wit - neusje zien. In een later stadium zijn overeenkomsten der bouwplannen tussen beide planten zichtbaarder. Hoedt u dus voor verwarring! Echter bij daslook is het heel grappig te zien, dat de bovenkant van de twee groene langwerpige, lancetvormige tot eironde bladeren die direct uit de grond lijken te komen, de onderkant blijkt te zijn. Wanneer u simpelweg, tijdens de bloei van de plant, het stengeltje van het blad van de voet af volgt naar boven toe, kunt u dit gemakkelijk waarnemen.

De groeiplaats die daslook prefereert, is er een van kalkhoudende, humusrijke grond met een redelijk constante vochtigheid, zoals we die vinden in frisse schaduwrijke loofbossen in Zuid-

Berensalade: Daslook

daslook in mei, dan hebben de artsen het hele jaar vrij". Het belang van de plant voor de geneeskunde komt hier m.i. sterk naar voren.

Één van de kruidendeskundigen die veel belang hechtte aan onder meer het daslook, is de Oostenrijkse Maria Treben. Zowel de bladeren als de knolletjes zijn te gebruiken voor b.v. een zuiveringskuur in de lente, ter verheldering van het geheugen, voor optimalisering van allerlei spijsverteringsfuncties, zelfs tegen spoelwormen en verslapping van de darmen, maar ook voor de bloedsomloop (hartstoringen, aderverkalking, duizeligheid, hoge bloeddruk). Chronische bronchitis, long- en waterzucht, kliergezwollen en reuma noemt ze ook in de lange rij van kwalen waartegen dit kruid gewassen (=gegroeid) is.

Van de omgeving van daslook is bekend dat vele planten er graag groeien. Zij zijn bijna alle in Thijssse's Hof te vinden. Enkele van deze planten zijn: Speenkruid (*Ranunculus ficaria*), Muskuskruid (*Adoxa moschatellina*), Vingerhelmbloem (*Corydalis solida*), Gevlekte aronskelk (*Arum maculatum*). Ook verschillende insecten hebben daslook als waardplant, o.a. een mineerder, de larve van de zweefvlieg *Cheilosia maculata*.

Daslook (wilde knoflook) is in onze streken van evenveel belang als knoflook in zijn gebied, de subtropen. De oude Grieken en Egyptenaren wisten daar wel raad mee: Pythagoras noemde het knoflook de koning van de kruiden en de Egyptenaren zwoeren hun eden op deze heilige plant.

Yneke Bettink

Met dit kattenbelletje wil ik me even aan u voorstellen.

Ik ben Jonne Misset, 49 jaar, getrouwd en moeder van een zoon van 17 en een dochter van 18 jaar.

Met veel enthousiasme heb ik me in september van het afgelopen jaar opgegeven voor de gidsencursus (en ben nog steeds enthousiast). Daardoor ben ik ook lid geworden van het IVN en sinds november lid van de redactie van De Toorts. De reden voor het gehoor geven aan hun oproep voor een nieuw redactielid heeft te maken met mijn 'tweede liefde', het schrijven. Teksten aanpassen, berichten omzetten in nieuwe tekst en natuurlijk ook zelf teksten schrijven vind ik heel leuk. Sinds enkele jaren schrijf ik korte verhaaltjes over dagelijkse gebeurtenissen. Omdat door de gidsencursus mijn betrokkenheid bij de natuur sterker is geworden, vind ik daarin ook genoeg kleine voorvallen om over te schrijven. Mijn belevenissen kunt u vanaf dit nummer lezen in de nieuwe rubriek 'Kattenbelletjes'.

AANVLEGROUTE

De boom in onze achtertuin had een lange geschiedenis. Het was een nazaat van de huizenhoge esdoorn waarin ik als kind eindeloos kon klimmen. Waarin ik schaduw zocht in hete zomers. Waaraan ik kon schommelen met een touw en een kussen. Achterin de tuin was een zaailing blijven staan. Toen die ontdekt werd, zag het er ondanks het prille formaat al helemaal uit als een boom. En iedereen zei vertederd: "Ach kijk, wat leuk, er groeit gewoon een boompje in de tuin". Je wist dat het een kind was van de grote esdoorn en je kon natuurlijk bedenken dat hij ook zo groot werd. Maar nu was het zo'n prachtig klein boompje. En je was blij dat je hem had laten groeien, toen de grote boom gekapt moest worden. Van de grote boom mocht een manshoge stronk blijven staan. Mijn vader schilderde de stronk wit met grote kleurige vlakken erop. Pop-art in je tuin, iedereen vond het bijzonder, maar de tuin was z'n geborgenheid kwijt.

Toen ik jaren later met mijn gezin bij mijn vader in huis ging wonen, was het prachtige kleine boompje uitgegroeid tot een fors exemplaar dat bijna boven het dak uitkwam. Mijn kinderen konden er helaas niet in klimmen en aan schommelen. De takken zaten te hoog en liepen te schuin. De kat vond het echter een heerlijke klimpaal en de kruin vormde een natuurlijke afscheiding tegen inkiijk vanaf de overkant. 's Zomers zat ik in de schaduw van het immense bladerdak. Mijn buurvrouw ook en dat betekende

uiteindelijk het einde van de boom.

Het contact met de burens is altijd goed geweest en geen van beiden wilden we dat een boom dat contact zou verstoren. Allereerst lieten we de boom snoeien door een vakman. Een boom doet na een snoeibeurt echter altijd zijn uiterste best het evenwicht weer te herstellen. De volgende zomer lag de tuin van de burens weer in de schaduw van onze grote esdoorn. Toen konden we niet anders dan het besluit nemen de boom te laten kappen.

Voor de tweede keer werd de geborgenheid van onze tuin geweld aan gedaan. Het kappen van de immense boom trok veel bekijks. Mijn oude overbuurman stond in de poort en sprak me aan. Ik maakte wel vaker een praatje met hem als hij in de weer was om zijn wedstrijdduiven op de thuisplaat te krijgen. Ik had nu echter al enige tijd geen duif meer gezien. De buurman vertelde me dat hij zijn duiven had overgedaan aan een neef. Het werd hem allemaal wat te zwaar. "En nu laat jij die boom kappen", zei hij. "Nu komt er eindelijk een vrije aanvlegroute voor mijn duiven, maar nu is het te laat." Toen begreep ik pas waarom hij altijd stond te rammelen met een blikje voer en met zoete woordjes zijn vogels het hok in probeerde te praten.

Gelukkig konden we er beiden om lachen. Want dat is het voordeel als je goed met je burens kunt opschieten.

Jonne Misset

Buurtgenoten

Dit wordt een zompige aflevering. De voor u opgevoerde buurtgenoot slijt zijn dagen namelijk onder de waterspiegel, alwaar hij een onopvallend bestaan leidt. Nooit heeft hij een reputatie opgebouwd, niemand vindt hem afstotend of vies en hij oogt uitermate normaal. Deze keurige waterburger heeft een flexibele levensstijl en is niet voor één sluis te vangen. Kort en goed: een pittig type, het driedoornig stekelbaarsje.

Vissenlatijn

De stekelbaars (*Gasterosteus aculeatus*) hoort, en hoe kan het ook anders, tot de familie van de stekelvinnigen, de *Gasterosteiformes*. Verder mag hij zich rekenen tot de beenvissen (*Osteichthyes*). Het zijn grote namen voor een visje dat tussen de 5 cm en 10 cm meet. Met 10 soorten bevolken ze de wateren van het noordelijk halfrond. Afhankelijk van het aantal prikkers op de rug zijn daar het 3-doornig, 4-doornig en 10-doornig stekelbaarsje. Over de verschillen tussen deze goed bewapende familieleden zult u verder van mij niets vernemen.

Vissemaal en maaltje vis

Over de dagelijkse beslommeringen van de stekelbaars doen de boeken bitter weinig mededelingen. Aan uitgebreide verslagen over stekelbaarzen op vrijersvoeten geen gebrek, maar over het leven buiten dit enerverende gebeuren willen de schrijvers niet veel kwijt. Laten we maar aannemen dat een groot deel van de tijd door het actief jagende stekeltje wordt gebruikt om zijn maag te vullen. De gastronomische drempel is laag: "als het maar klein, bewegend en in de buurt van mijn bek is" is het stekelbaarzenmotto. "Klein" omvat kreeftjes, weekdieren (zoals wormen), vissekuit, larven van allerlei onder- en bovenwaterwezens maar ook plantaardig materiaal. Zelf wordt het visje ook gegeten. Het stevige pantser en de scherpe rugvinnen maken helaas geen indruk op lepelaars, reigers en snoeken.

In elk water thuis

De stekelbaars kan worden waargenomen in kustwateren, sloten, meren, kanalen en plas-

sen. Van origine is het koudbloedige schepseltje een zeevis, en nog steeds voelt hij zich prettig in zowel zout, brak als zoet water. Sommige stekelbaarssoorten kiezen voor permanente bewoning van het zilte nat of juist zoet water. Andere zijn forensen: in najaar en winter trekken ze naar zee, en in het voorjaar voeren de hormonen ze naar de binnenwateren waar Nederland opvallend rijk aan is. Die aanpassing gaat moeiteloos. Aan het aantal beenplaatjes kun je zien welke soort waar thuishoort. Ik geef het maar even door. Voor allemaal geldt wel dat het gezelligheidsdieren zijn: in soms grote scholen doorkruisen ze hun waterige jachtgronden. Dat geeft een klein visje een veilig gevoel in zijn korte leven van ca. 2 jaar.

Doe maar gewoon

Onze driedoorn hult zich voor een belangrijk deel van het jaar in bescheiden kleuren. De rug is donker, de flanken zijn zilverkleurig, al dan niet getooid met grijze banden of vlekken en de buik is wit. Schubben heeft de stekelbaars niet, wel zijn de flanken voorzien van een aantal smalle, rechtopstaande beenplaatjes, die uit de onderhuid groeien. Zijn pronte stekels staan los van elkaar voor de rugvin en bezitten een grote beweeglijkheid. Volgens ingewijden heeft het kereltje een iets grotere kop, maar verder zijn de seksen gelijk. Alleen op bruiloften en partijen verschijnen man en vrouw in een verschillende outfit.

Als de hormonen dansen

Het liefdesleven van de stekelbaars is door wetenschappelijke voveurs met grote accura-

tesse beschreven. De driedoorn en zijn verwanten hebben lak aan puritanisme of terughoudendheid. In het vroege voorjaar zoeken paailustige baarsjes via geschikte stromen het polderland op. Ondiep en zuurstofrijk water is de ideale plek om het huwelijk te voltrekken. Speciaal ter gelegenheid van dit oergebeuren hult zij zich in glanzend zilver. Maar de bruidegom steelt de show: zijn buik en bek worden fraai rood, de iris van zijn ogen blauw en zijn rug blauwgroen. Geen vrouw die hem nu nog over het hoofd ziet. Ieder kereltje zoekt een geschikte plek uit om een knus nest te bouwen. Op de zanderige bodem van de sloot maakt hij een kunstige wieg van planteresten, die hij met zijn eigen slijm aan elkaar plakt. Zodra hij een eigen gebiedje heeft veroverd verandert de stekelbaarskerel in een opgewonden standje. Alleen dames die gezwollen zijn van eitjes zijn welkom, de rest wordt met veel vertoon uit zijn territorium gezwiept. Zodra een geschikte bruid zich aandient voert hij een waterballet op, waarbij hij zigzaggend om haar heen zwemt. Zo lokt hij haar naar de kraamkamer. Zodra zij zich naar binnen heeft gewurmd en haar kuit gaat verschieten is haar vrijer er als de kippen bij om de net vrijgekomen eieren te bevruchten. Dat kunnen er 50 tot 100 per keer zijn. Om die eiervoorraad is het hem te doen: wanneer die veilig in de nestkuil zijn kan de bruid van enkele minuten opkrassen. Zo zal de gestekelde Casanova nog een aantal dames ertoe overhalen hem de vader van hun kinderen te laten worden. Zijn wieg kan enkele honderden eieren bevatten, en hij gaat door met zijn wervingsactie tot deze vol is.

Kinderzorg: alleen voor mannen

Nu staat vader er alleen voor, want broedzorg is iets waar een stekelbaarsvrouw zich echt niet mee bezig houdt. Hij is echter een voorbeeldige ouder. Fanatiek bewaakt hij het nest en wappert met zijn vinnen lekker zuurstofrijk water over zijn ontwikkelend kroost heen. Het duurt 5 tot 10 dagen voordat de vele halfbroertjes en -zusjes zover zijn dat ze hun ei kwijt kunnen. Pa haalt behulpzaam het nest open en houdt de kluwen mini-stekelbaarsjes goed in de kieren. Ook in een poldersloot zijn er heel wat lieden die wel trek hebben in een

maaltje jonge vis. Voor eten hoeft vader niet te zorgen: elk kind is voorzien van een eigen dooierzakje, dat in een dag of 10 opgesoupeerd wordt. Tot die tijd houdt pa verzenuwd zijn schare kinders bijeen: ondernemende stekels die te ver van het nest dwalen worden in de bek genomen en teruggebracht. Er komt een moment dat de kleinen zelf eten moeten gaan zoeken in de vorm van watervlooien, kleine voedseldeeltjes en muggelarven. De kinders begeven zich naar de oppervlakte om de zwemblazen met lucht te vullen. Voor pa is er nu geen houden meer aan. Hij moet zijn nageslacht laten gaan. Zijn zorginstincten nemen evenredig met zijn bruiloftskleuren af, van beide zaken is de glans aan het verdwijnen. De familie valt uiteen en vader hult zich weer in zijn dagelijkse kloffie. Voor de stekelbaarsman keert de rust terug onder water. Uitzonderingen daargelaten zal zowel de oude garde als de nieuwe lichting in het najaar de ruimte van de zee opzoeken. Tot de volgende bruiloft.

Yvonne Beerthuizen

Expositie over Vleermuizen

Wie denkt dat vleermuizen griezelige, bloeddorstige beestjes zijn heeft het mis. Het zijn uiterst nuttige dieren. Zij helpen mee met de bestrijding van 'ongedierte', doordat zij per dag hun eigen gewicht aan insecten verorberen.

De expositie over vleermuizen maakt korte metten met de fabeltjes die over vleermuizen bestaan. Duidelijke foto's, begrijpelijke teksten en een aantrekkelijke vormgeving zorgen voor een interessante en leerzame tentoonstelling voor jong en oud. U hoeft niet alleen te kijken, er zijn ook doe-activiteiten. Zo kunt u de batdetector -een apparaatje om vleermuizen op te sporen- uitproberen.

21 maart tot en met 13 juni 1999

Natuur-en Milieucentrum Ter Kleef,
Kleverlaan 9, Haarlem
openingstijden: maandag t/m vrijdag
van 9.00 uur tot 16.00 uur
en zondag van 14.00 uur tot 16.00 uur.
toegang gratis

EcoTeam Meldpunt

kopij voor IVN afdelingsnieuws

ECOTEAM STEUNPUNT NOORD-HOLLAND

Het EcoTeam Steunpunt Haarlem heeft haar werkgebied per 1 oktober 1998 uitgebreid van Haarlem naar de provincie Noord-Holland. Gemeentes, natuur- en milieucentra en (nuts)bedrijven in Noord-Holland kunnen nu met het steunpunt gaan samenwerken om het aantal EcoTeams in deze provincie te vergroten. Ook natuur- en milieuorganisaties kunnen aansluiting zoeken bij het steunpunt.

Het EcoTeam Programma is een gedragsveranderingsmethode die mensen stimuleert hun leven stapsgewijs milieuvriendelijker te maken. Samen met burens of vrienden doorloop je de zes thema's van het programma. Aan de hand van een werkboek kijk je waar mogelijkheden liggen om het milieu minder te belasten. De EcoTeams zien in acht maanden dankzij eenvoudige maatregelen hun restafval verminderen en hun water-, elektriciteits- en gasmeter langzamer gaan lopen. Ook vervoer en koopgedrag worden kritisch bekeken. Naast leerzaam is het EcoTeam ook vooral gezellig. Je leert elkaar op een ander manier kennen en dit is ook voor IVN leden boeiend.

Het EcoTeam Steunpunt Haarlem is sinds 1995 actief in Haarlem. Inmiddels zijn er hier 70 EcoTeams, zo'n 500 huishoudens, actief (geweest). Reden om de sneeuwbal van EcoTeams over de provincie uit te rollen. Enkhuizen, Alkmaar, Amstelveen en Zandvoort werken inmiddels al samen met het steunpunt. Andere gemeentes denken erover om zich in 1999 aan te sluiten.

Heb je interesse om in jou gemeente met EcoTeams aan de slag te gaan en wil je de gemeente hiervoor warm maken of wil je meer weten over het EcoTeam Programma, neem dan contact op met:

EcoTeam Steunpunt Noord-Holland, RoseMarie Bras of Nanne Doets.

Parklaan 137, 2011 KT Haarlem. Tel: 023 - 531 37 10

E-mailadres: ecoteamh@xs4all.nl

Het EcoTeam Programma is een methode van Global Action Plan for the Earth

Lieveheersbeestjes

Wist je dat er meer dan vijftig soorten lieveheersbeestjes zijn in ons land?
Ze zijn soms moeilijk uit elkaar te houden.
Hun stipjes kunnen heel erg verschillend zijn en ze kunnen zelfs streepjes hebben in plaats van stipjes. Sommige zijn heel klein of hebben een andere kleur dan de gele en rode die je meestal ziet. Als je die ziet, denk je heus niet aan een lieveheersbeestje.

Kleur de zoekkaart in

Het is leuk om eens te kijken welke soorten lieveheersbeestjes jij rondom je huis kunt vinden. Om je te helpen zie je hier een zoekkaart waarop de beestjes staan die het meest bij jou in de buurt kunnen voorkomen. Om de lieveheersbeestjes goed te kunnen herkennen, kun je het beste de zoekkaart inkleuren. Of je vraagt of iemand je ermee wil helpen. Je hebt drie kleuren nodig: geel en rood voor de lieveheersbeestjes en groen voor de pijlen. We beginnen in het midden bij het beestje waar een cirkel omheen getekend staat.

Kleur de linkerhelft van het beestje geel. Dan ga je verder met geel en kleur je het 22-stippig (citroen)lieveheersbeestje in. Ook de twee vormen van het 14-stippig lieveheersbeestje (linksboven) kleur je geel. Als laatste maak je een gele ring rond de stippen van het Oogvlek-lieveheersbeestje (linksonder). Let er op dat de rest van dat beestje rood gekleurd moet worden! Nu kun je alle andere beestjes rood kleuren, ook die halve in het midden. Alleen bij deze moet het vlekje op z'n halsschild (bij de kop) wit blijven! Tot slot kleur je alle pijlen groen.

Nu kun je de zoekkaart uit het blad halen en dan... zoeken maar. We zijn benieuwd hoeveel soorten lieveheersbeestjes jij kunt vinden!

Schrijf alles op in een schriftje

Je kunt niet alleen zoeken welke soorten lieveheersbeestjes rondom jouw huis te vinden zijn. Het is ook leuk te weten op welke plant of boom je dat beestje gevonden hebt. Wat was ie daar aan het doen? Denk je dat lieveheersbeestjes voorkeur hebben voor bepaalde planten of bomen? Al die waarnemingen kun je opschrijven in een schriftje. Schrijf er dan ook een datum bij, dan kun je later zien of er in een bepaalde periode veel of weinig beestjes waren. Als je het heel leuk vindt om te doen, kun je er ook bijschrijven hoe het weer was (temperatuur, wind, regen, zon, enz.)

De lieveheersbeestjes-specialist

Wist je dat er lieveheersbeestjes-specialisten bestaan? Er woont er eentje in Hillegom. Hij is de lieveheersbeestjes-

specialist van de KNNV, afd. Haarlem en hij wil heel graag jouw waarnemingen weten. Dus als je je schriftje goed hebt bijgehouden, dan maak je daar een kopie van en die stuur je aan het eind van de zomer op naar: Siem Langeveld, Valckslootlaan 70, 2181 TS Hillegom.

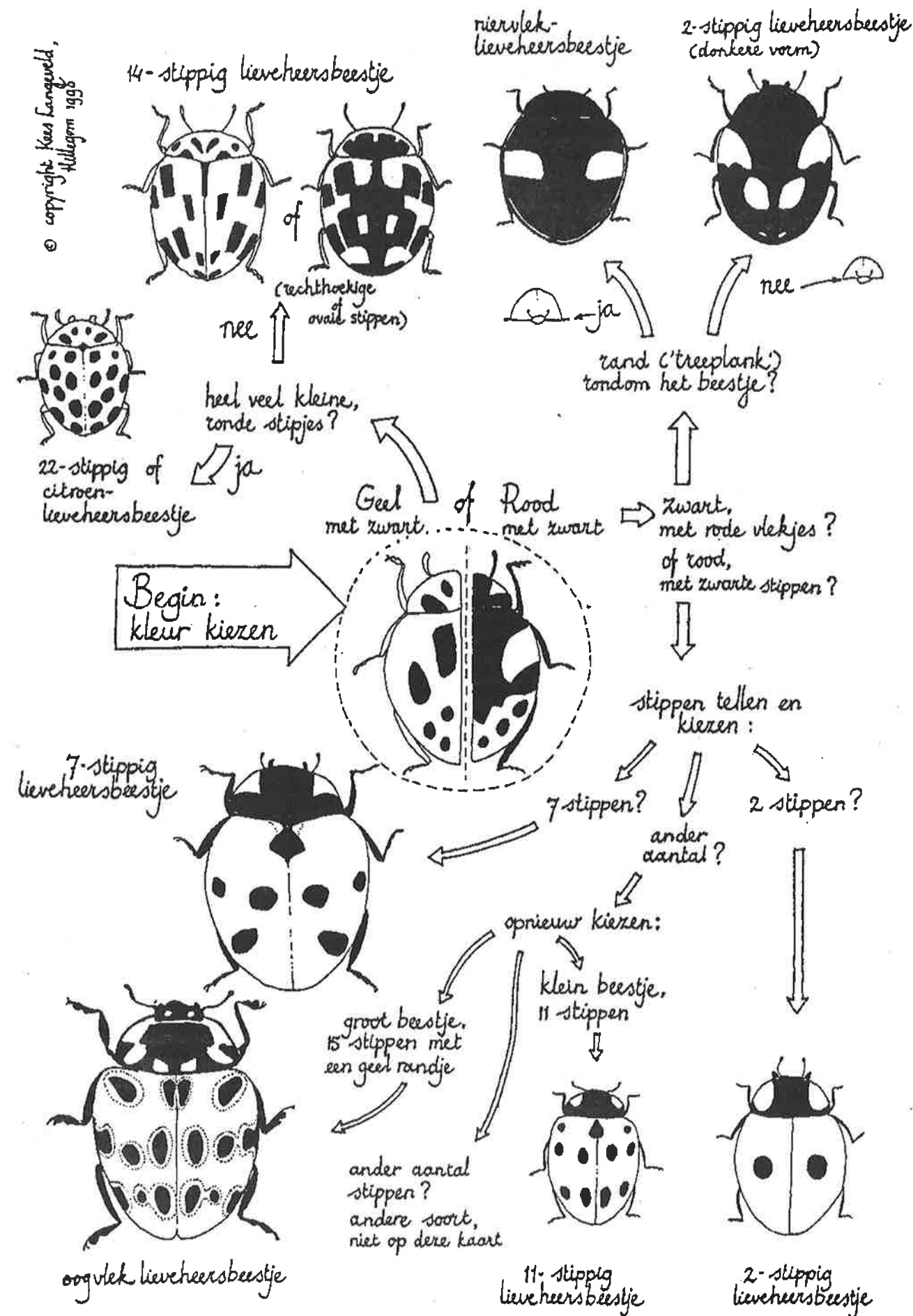
Tenslotte: nog een paar weetjes over lieveheersbeestjes

Veel mensen denken dat de stipjes op een lieveheersbeestje aangeven hoe oud het beestje is. Dat klopt niet. Een lieveheersbeestje wordt namelijk niet ouder dan één jaar! De volwassen kevertjes leggen in het voorjaar eitjes. De larfjes die daar uitkomen zijn na ongeveer drie weken volgroeid. Dan gaan ze verpoppen. Het duurt vijf tot acht weken om van een eitje een volwassen kevertje te worden. Die kevertjes gaan ook weer eitjes leggen. Zo worden ze in dezelfde zomer dat ze geboren worden ook nog vader en moeder van een heleboel kleine kevertjes. En als ze heel vroeg geboren zijn en het is een goede zomer...juist! Dan leggen hun kinderen ook weer eitjes en dan worden in dezelfde zomer ook nog eens opa en oma! In het najaar zoeken de volwassen lieveheersbeestjes een beschut plekje om te overwinteren. Soms zitten ze in grote groepen bij elkaar, ook wel eens in onze huizen.

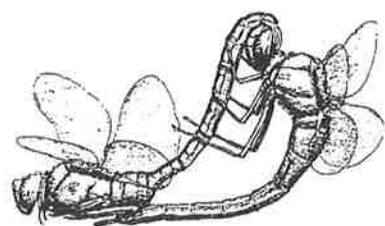
Iedereen houdt van lieveheersbeestjes. Of ben jij wel eens iemand tegen gekomen die bang was voor zo'n kevertje of het maar een vies beestje vond? Iedereen is blij als hij de kevertjes in z'n tuin heeft, want ze eten namelijk luizen. En wist je dat de larfjes zelfs meer luizen eten dan hun ouders? Tja, die larfjes moeten natuurlijk nog groeien, dus die hebben veel eten nodig.

Sommige mensen zijn zo slim, die kopen een heleboel lieveheersbeestjes als ze erg veel luizen in hun tuin hebben. Dan hoeven ze geen spuitbus te gebruiken om de luizen weg te krijgen. Je hebt kwekers die de kevertjes hiervoor speciaal kweken. Begin maart stond er in het Haarlems Dagblad dat de gemeente Lisse deze zomer in de wijk Poelpolder lieveheersbeestjes gaat uitzetten. De bewoners hadden bij de gemeente geklaagd over de vele luis in de bomen. Er zijn meer plaatsen in Nederland die duizenden lieveheersbeestjes uitzetten in parken en op andere plaatsen waar heel veel luizen zitten. Zo hoeven ze niet met gif te spuiten op al die plekken, en dat is natuurlijk beter voor het milieu. Slim, hè ?!

Als laatste willen we je nog even kennis laten maken met een heel leuk soort lieveheersbeestje. Misschien heb je wel eens gehoord dat Volkswagen vroeger een klein bol autootje had, dat door iedereen Kever werd genoemd. De allereerste Kever hadden een treeplank bij de deuren, een opstapje om makkelijk in de auto te komen. Er is ook klein kevertjes met zo'n treeplankje. Dat is het Niervlek-lieveheersbeestje, die op de zoekkaart rechts bovenaan staat.

Libellen bij het water

*Lust voor het oog of schrik
van de vijver?*

Libellen en water is een combinatie als 'hamer en spijker', ze horen bij elkaar. Met enig geduld zijn ze over een paar weken weer te zien. De vroegste soorten onder de libellen zijn trouwens nu al actief: de winterjuffers. Het zijn kleine, bruine libellen die je in het westen des lands met name in de duinen zou kunnen zien. Met de nadruk op 'zou kunnen' want het zijn nogal zeldzame libellen.

De winterjuffers zijn niet de hele winter actief. Integendeel, ze overwinteren als volwassen libel. Dat is bijzonder aangezien de meeste libellensoorten dat als larve doen, diep in het water. U zult zich wellicht afvragen of die larven dan niet bevriezen tijdens een strenge winter. Zolang het plasje of slootje waar het beest overwintert niet volledig dichtvriest, zal dat niet gebeuren. Bovendien graaft een libellenlarve zich 's winters altijd een stukje in de modderbodem in, 'lekker onder de wol'. Daar beneden in het watertje is de temperatuur namelijk ongeveer 4 graden Celsius. Het is het warmste plekje dat er 's winters in het water bestaat. Als het voorjaar aanbreekt en de watertemperatuur wat oploopt, komt ook de larve tevoorschijn. Indien deze helemaal volgroeit is neemt hij een kijkje aan het wateroppervlak. Dit doet de larve niet omdat hij wil weten hoe het er aan de andere kant van de waterspiegel uitziet, maar om te kijken waar hij zijn laatste vervelling zou kunnen doen. Meestal is zo'n plekje een stevige plantenstengel die boven het water hangt of een polletje russen langs de waterkant.

Weinig later (op zijn hoogst enkele dagen) kruipt hij naar het reeds uitgezochte plekje. Daar vervelt de larve voor de laatste maal.

Gedaanteverwisseling noemen ze het hele proces; de larve is dan al zo'n tien keer eerder verveld. Omdat er bij libellen geen sprake is van een popstadium - anders dus dan bij vlinders - noemt men dit onvolledige of onvolkomen gedaanteverwisseling.

Schijn of niet, de larve ondergaat bij de laatste vervelling voor het oog een complete metamorfose. Van een 'onderwatermonster' verandert hij in een prachtige libel. Van een vleugelloos beest wordt het een luchtacrobaat. Van een beest dat vooruit komt met behulp van straalaandrijving wordt het een beest dat eruit ziet als een helikopter en maximaal nog duizend stapjes zal zetten voor zijn leven

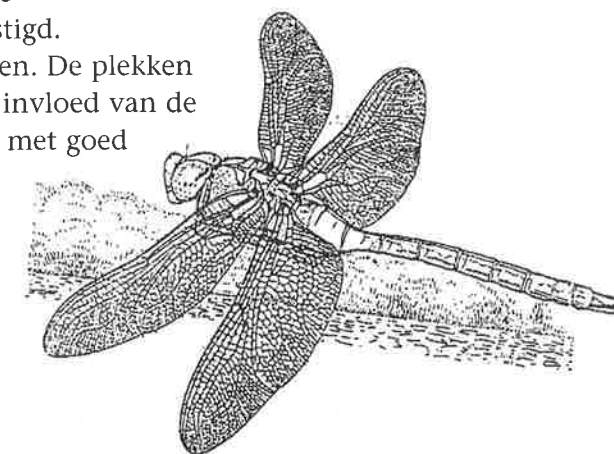
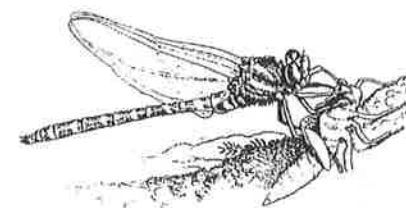
eindigt. Een ding blijft echter onveranderd: het vraatzuchtige karakter van deze dieren. Slechts de jachttechniek wordt gewijzigd. Van een carnivoor onderwaterfantoom, inclusief masker, veranderen ze in vlees-etende vliegmachines. Angstaanjagend? Dat valt reuze mee. Het is even schrikken als er een libel plotseling een halve meter voor je verschijnt, maar hij zal je niets doen ondanks namen als 'Paardenbijter' en 'Glassnijder'. Meestal zitten ze een vliegje achterna die dan toevallig onze richting opvliegt. Een ander maal is het pure nieuwsgierigheid. De Blauwe glazenmaker is een soort die graag wil weten 'wat voor vlees hij in de kuip heeft'. Als hij voor u komt, oog om oog of beter gezegd twee ogen tegenover een slordige 30.000 ogen, bevindt u zich namelijk in zijn territorium.

De eerste libel waarvan de trefkans in het vroege voorjaar aanmerkelijk groter is dan van een Winterjuffer, is de Vuurjuffer. Dit schitterend vuurrode juffertje vliegt bij gunstig weer al vanaf eind april. Hij heeft een voorkeur voor stromende watertjes en is dan ook een karakteristieke soort voor duinrellen. Ook de Platbuik is een soort die dergelijke milieu's weet te waarderen. De Platbuik is zoals de naam al zegt, een libel met een platte buik. Hij ziet er eigenlijk helemaal een beetje plat uit. Hij is echter zeker niet lelijk. Integendeel, het is een der mooiste libellen. Het mannetje is nagenoeg helemaal blauwig terwijl het vrouwtje bruin, geelbruin of zelfs een beetje groenig van kleur is met ter weerszijden van haar achterlijf wat lichtere gelige zijvlekken. Beide seksen hebben een grote donkere vlek aan de basis van elke vleugel. Naast stromende wateren heeft de Platbuik in het bijzonder een voorkeur voor pioniersmilieu's. Bij pas gegraven plasjes is het daarom een van de eerste libellensoorten die je kunt verwachten. Met alle ontwikkelingen rond de natuurontwikkeling zou deze fraaie libel in de duinen weer wat algemener kunnen worden. In de Amsterdamse Waterleidingduinen heeft hij zich in ieder geval al gevestigd.

De polders van Spaarnwoude herbergen ook fraaie libellen. De plekken waar ze zich ophouden zijn vooral de gebieden waar de invloed van de wind tot een minimum is beperkt. Plaatsen in de luwte, met goed ontwikkelde natuuroevers en wat zon, zijn goede plekken om de Variabele waterjuffer of de Vroege glazenmaker waar te nemen.

Om libellen te herkennen kan ik u de Veldgids Libellen aanraden (1). Als u een van de soorten heeft gezien die in dit stukje staan vermeld of misschien een andere libellensoort heeft gezien, dan kunt u dat doorgeven aan de KNNV-Libellenwerkgroep Zuid-Kennemerland (2). Deze werkgroep beschikt ook over speciale formulieren om uw waarneming te noteren. Ook als u meer informatie over libellen wenst, kunt u met deze werkgroep contact opnemen, ze helpen u graag. Tenslotte wijs ik u op de activiteitenagenda aan de achterkant van deze Toorts waarin een libellenlezing en een libellenexcursie staan aangekondigd.

Jan-Willem van Velzen

1) Bos, F. en M. Wasscher, 1998
Veldgids Libellen, 2e druk
KNNV Uitgeverij, Utrecht
ISBN 90 5011 101 7

2) KNNV-Libellenwerkgroep
Zuid-Kennemerland
Brouwersstraat 57
2013 WG Haarlem
(023) 5317756

VERONTRUST ZIJN (WORDEN) OF JE NIET ZO DRUK MAKEN?

In de vorige Toorts heb ik in het kort uiteengezet wat er zich afspeelt in de diepten van zeeën en oceanen, met name over de aanwezigheid van de enorme methaangasvoorraden.

Nu verlaten we de diepten en stijgen op naar grote hoogten, om nader te bekijken wat de zon voor ons aardse klimaat betekent.

Voor de duidelijkheid zij gezegd, dat het hier niet gaat om de zon als lichtbron, die bijdraagt aan ontwikkeling, groei en bloei van het leven op aarde. Het gaat hier evenmin om de zon als warmtebron waardoor we 's zomers kunnen genieten van strand, zee en zonnebaden.

Nee, het gaat in dit verhaal over de vraag, welke invloed de zon heeft op het aardse klimaatverloop over langere termijnen.

Vastgesteld is nl. uit een grote hoeveelheid meteorologische gegevens van de laatste paar eeuwen, dat er een belangrijke temperatuurstijging optrad tussen ongeveer 1860 en 1940. Merkwaardig is, dat de CO₂ uitstoot nauwelijks steeg en over het begrip broeikas effect nauwelijks gesproken werd. Tot 1970 trad er weer een daling van de gemiddelde aardtemperatuur op. Met behulp van de broeikastheorie kon voor deze grotere temperatuursschommelingen geen verklaring worden gegeven. Door bij de zon te rade te gaan kon die verklaring wel worden gegeven.

Uit waarnemingen van de zon over langere perioden, en dan moet je denken in termen van jaren, dan valt op, dat de zon actieve fasen en niet-actieve fasen heeft. In een actieve fase vertoont de zon zg. zonnevlammen en zonnevlekken (donkere gebieden op de zonneshijf.) De zon heeft ook een magnetisch veld evenals de aarde. In een actieve fase van de zon gaat het magnetisch veld naar een maximum, tegelijkertijd neemt het magnetisch veld van de aarde eveneens toe. Een en ander speelt zich af tegen de voortdurende activiteit van de kosmos. Bijvoorbeeld exploderen en sterven er

voortdurend sterren af, waardoor er gigantische hoeveelheden straling (electrisch geladen deeltjes) ontstaan, die voor een deel ook in de aardse atmosfeer terecht komen. Het magnetisch veld om de aarde heen vormt een soort van schild, waardoor die straling afgeweerd wordt. Reeds is opgemerkt, dat de activiteit van de zon varieert en dat tegelijkertijd het aardmagnetisch veld eveneens varieert.

Daardoor varieert ook de hoeveelheid straling, die tot de aardse atmosfeer doordringt. Een en ander was al lange tijd bij astronomen bekend, maar tot voor kort was er weinig of geen aandacht voor de vraag of er een verband zou kunnen bestaan tussen bovengenoemde verschijnselen en de klimaatvariaties op aarde.

Het is aan het onderzoek van twee Deense meteorologen, Christensen en Lassen, te danken, dat het antwoord op bovengenoemde vraag is aangepakt, wat tot een zeer frappant resultaat heeft geleid. Zij vergeleken nl. gegevens over de laatste anderhalve eeuw, die bekend waren over de activiteit van de zon en die van de temperatuursveranderingen op aarde. Deze twee vertoonden in hun verloop een frappant goede overeenkomst. Maar hoe belangrijk deze ontdekking ook moge zijn, er was daarmee nog geen verklaring gegeven, waardoor die temperatuurverschillen op aarde veroorzaakt werden. Een derde meteoroloog en natuurkundige, de Deen Svensmark, is zich o.a. met die vraag gaan bezig houden. Hij kwam met een ingenieuze veronderstelling:

De electrisch geladen deeltjes, voorzover die tot de aardse atmosfeer doordringen, zouden net als andere deeltjes (bv. stof), mede de kernen kunnen vormen, waaromheen waterdamp condenseert en zodoende bijdragen aan de vorming van wolken.

De redenering is nu als volgt: Een piek in de zonneactiviteit betekent een sterker aardmagnetisch veld ofwel -schild, waardoor er minder straling uit de kosmos tot de aarde

doordringt. Daardoor ontstaan er minder wolken wat tot gevolg heeft, dat de temperatuur op aarde hoger wordt. Logischerwijze kan ook het omgekeerde het geval zijn. De temperatuursschommelingen, waarvan in het begin van dit artikel sprake was, worden door het werk van de Denen geheel verklaard. Er is wel een maar aan het werk van Svensmark verbonden! Er is nog zeer weinig bekend over de wijze waarop die wolkenvorming precies tot stand komt. Daaraan wordt momenteel veel onderzoek gepleegd.

Als de wetenschap erin slaagt dat vraagstuk van de wolkenvorming op te lossen, dan zal dat mogelijk een revolutionaire wijziging opleveren in onze kijk op het vraagstuk van de opwarming van de aarde, het broeikas effect.

Ik hoop, dat ik erin geslaagd ben een toch ingewikkelde materie op een een wat vereenvoudigde wijze uiteen te zetten, met het doel u een wat bredere kijk te geven op de invloeden op het aardse klimaat dan uitsluitend vanuit het broeikas effect, veroorzaakt door de broeikasgassen.

Theo Litjens

Dhr. J.W. van Velzen (L)
nieuw:
Brouwersstraat 57
2013 WG Haarlem

Mw. A. Wegman (L)
nieuw:
Prof. v/d Scheerstraat 31
2035 AJ Haarlem
Tel: 023-5339049

Wijzigingen Ledenbestand

Nieuwe leden

Dhr. B. van der Hoorn
Korte Wijngaardstraat 2B
2011 RN Haarlem

Mw. H.A. Joosten
Populierenlaan 243
1185 SL Amstelveen
Tel: 020-6412503

Mw. T. van der Meulen
Gangolfpleintje 10
2011 XX Haarlem
Tel: 023-5323254

Dhr. H. van der Ploeg
(huisgenoot)
Gangolfpleintje 10
2011 XX Haarlem

Dhr. G.F. Schreuder
Pr. Hendriklaan 8
2051 JD Overveen
Tel: 023-5259597

Nieuwe donateurs

Dhr. A.J.F. Beliën
Curaçaostraat 26
2071 XJ Santpoort noord

Mw. M. van Heijden
Weth. den Hertogstraat 56
1107 DA Amsterdam
Tel: 020-6970094

Opgezegd

Dhr. H. Dijkman (L)

Adreswijziging

Dhr. L. Melman (D)
nieuw:
Kromme Spieringweg 306
2141 BV Vijfhuizen

Mw. C. Molenaar-Biermans (L)
nieuw:
Drakestein 18
2352 JV Leiderdorp

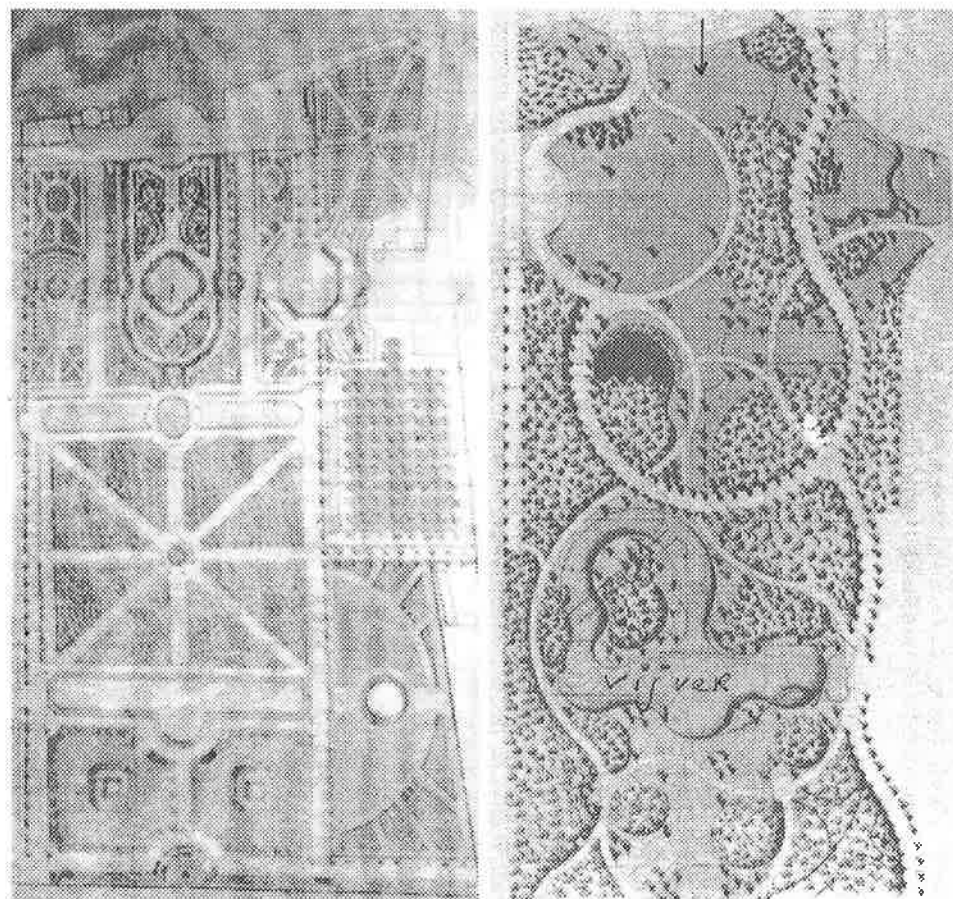
ZUID KENNEMERLAND

GRAF VAN ROUSSEAU IN DE OVERPLAATS
VAN 'T MANPAD
Tekening: F.J.F. Milatz 1804

De landschappelijke tuinaanleg van het midden en einde van de 18de eeuw.

De waardering voor de 17de eeuwse landschapschilders en de 18de eeuwse natuurbeschouwingen en sociale denkbeelden van bv. J.J. Rousseau hebben geleid tot een afkerigheid van de gekunstelde, mathematische tuininrichting en een zoeken naar meer natuurlijke vormen. Deze Rousseau kreeg zelfs een graf in de overplaats van het Huis te Manpad, het huidige Dennenheuvel! Die plek wordt beschreven door Adriaan Loosjes in zijn 'Hollands Arkadia'. De bij dit artikel geplaatste tekening van Milatz laat een 'lijkbus' zien die door van Lennep ter gedachtenis aan het graf van Rousseau daar geplaatst is aan de voet van de vijver in typische Engelse landschapsstijl.

ONTWERP VOOR MEERENBERG IN HEEMSTEDÉ DOOR
DANIEL MAROT (1704). EEN VOORBEELD VAN EEN
FRANSE BAROKTUIN.

ONTWERP VOOR MEERENBERG IN HEEMSTEDÉ DOOR
J.D. ZOCHER (1794)

De eerste Nederlandse landschapsarchitecten volgden het Engelse voorbeeld, dat niet alleen een alternatief was voor de franse geometrische stijl, maar ook een ideaal landschap moest nabootsen. Waarom Engeland als voorbeeld? Dat had te maken met de eigenaren-opdrachtgevers. Zo verkeerde Jacobs Janszoon Boreel van Beekestijn veel in Engeland voor zaken en was hij o.a. van 1761 -1762 werkzaam als ambassadeur aan het Engelse hof.

De nieuwe ideeën sloten ook goed aan bij de reeds rond 1720 in Nederland toegepaste, natuurlijk slingerende padenpatronen. Het landschap moest 'natuurlijk' lijken, maar werd geheel door tuinarchitecten bedacht en vormgegeven.

Enkele grote tuinarchitecten uit deze periode wil ik graag bij name noemen. Vooral in Zuid Kennemerland zijn nog prachtige voorbeelden van hun tuinen overgebleven.

Johan Georg Michaël (1738 - 1800), afkomstig uit Duitsland was hij 'boschgarde-nier' in dienst van Jacob Boreel en woonde in het bos van Beekestijn. Over zijn ontwerp van de tuin van Beekestijn kom ik uitgebreid terug bij de bespreking van dit mooie landgoed in Velsen. Men kan aannemen dat er in Kennemerland 11 tuinen door Michaël zijn aangelegd, waarvan er nu nog 8 bestaan, o.a. Waterland, Elswout, Wildhoef, de Haarlemmerhout, en waarschijnlijk ook Vogelenzang.

Johann David Zocher sr. (1763-1817) werd geboren in Thurgau, Saksen en kwam eind 18de eeuw naar Nederland. In 1788 trouwde hij met de dochter van Michaël. Hij zal dus veel van zijn schoonvader geleerd hebben, want een echte opleiding tot tuinarchitect bestond nog niet! Vier parken van Zocher sr. bestaan nog: Meer en Berg, Woestduin, Bosch en Hove en de Hartekamp, allen in Heemstede gelegen.

Kenmerkend voor hun tuinen zijn de slingerende waterpartijen met bruggetjes waarlangs de wandelpaden zich kronkelen en vijvers met eilanden. Zij gebruikten veel beuken, lindebomen en eikenhakhoutbosjes waar de paden zich doorheen slingerden.

Latere fase van de landschapsstijl in begin 19de eeuw.

Naast het veranderen van nog meer buitenplaatsen werden begraafplaatsen, gesloopte vestingwerken van steden (de bolwerken) aangelegd in deze landelijke stijl. Ook werden veel nieuwe buitenplaatsen gesticht. De tuinarchitecten werkten dus niet alleen voor particulieren naar voerden ook opdrachten voor overheden uit. In het Kennemerland, dat door zijn geaccidenteerde karakter zo geschikt was voor een landschappelijke aanleg werd een zuivere landschapsstijl toegepast, waarin geen geometrische vormen meer voorkwamen.

In deze eeuw werkte J. D. Zocher jr. (1791 - 1870). Hij leerde de beginselen van architectuur en tuinarchitectuur van zijn vader. Het door hem gesigneerde plan van de Haarlemmerhout is het eerste ontwerp dat van hem bekend is (1809). Zijn vader had de opdracht gekregen van Lodewijk Napoleon! Kennelijk viel hij bij Lodewijk Napoleon goed in de smaak, want hij werd aangewezen als kwekeling in de bouwkunde en kon hij twee jaar studeren in Parijs en twee jaar in Rome. Daarna ging hij naar Engeland en toen zijn vader in 1817 stierf, nam hij diens werkzaamheden over, o.a. op Paleis Soestdijk. Beroemd werd hij om zijn ontwerptekeningen voor de Haarlemmer Bolwerken. Hij kreeg landelijke bekendheid. Zijn ontwerpen voor bolwerken en stadswallen werden uitgevoerd in o.a. Utrecht, Amersfoort en Wijk bij Duurstede.

Naast tuinarchitect was hij dus ook bouwkundig architect. Hij ontwierp een classicistische villa met park voor A. van der Hoop: Spaarnberg aan de Wustelaan in Santpoort. Als u eens mocht dinen bij 'De Uilenboom' bevindt u zich in het door Zocher gebouwde Zwitserse chalet van Spaarnberg.

In de tweede helft van de 19de eeuw werden bijna geen nieuwe buitenplaatsen meer aangelegd. Zocher jr., samen met zijn zoon Louis Paul, ontving dan ook voornamelijk opdrachten voor villaparken en begraafplaatsen (Frederikspark, Kenaupark, Ripperdapark en Florapark).

Nog een uit Duitsland komend architect E.C.A. Petzold, kreeg hier toen enige bekendheid. Hij werkte op de Hartekamp en Elswout. Hij ontwierp ook het park van Duinlust.

De laatste grote naam is die van Leonard A. Springer (1855 - 1940).

Hij verrichtte het meeste werk in Zuid Kennemerland van ca. 1888 - 1930.

Bij het ontwerpen van een park begon Springer met de paden. Ze liepen rond tot in de verste hoeken. Voor het huis maakte hij meestal een mozaïekperk: een

VELSERBEEK,
SLINGERLAAN VAN LINDEN

VELSERBEEK, CHINESE
SCHELLENHUIS

bloembed met planten in contrasterende kleuren en vaste patronen. Door grote toename van plantmateriaal werd het mode hele verzamelingen van bomen en planten aan te leggen. Zijn kennis van bomen was bijzonder groot. Hij gebruikte veel taxus en rododendrons.

Bij de beschrijvingen van de landgoederen afzonderlijk in de volgende Toortsen zullen de namen van deze architecten nog regelmatig naar voren komen. Want de geometrische stijl uit de 17de, begin 18de eeuw heeft bijna overal (op Beekestijn uitgezonderd) plaats moeten maken voor de 'nieuwe mode' van de Engelse landschapsstijl.

Mieke Wilmink

Werken in de mooiste natuurgebieden
rond Haarlem met de

Stichting Ecologisch Beheer

Al twaalf jaar werkt de Stichting Ecologisch Beheer (de SEB) in natuurgebieden in Zuid-Kennemerland. Dankzij deze jaren natuurbeheerswerk zijn diverse "kleine landschapselementen" hersteld en door regelmatig onderhoud in stand gehouden. Zo wordt een bijdrage geleverd aan behoud en ontwikkeling van onze natuur.

De oude knotwilgen op de Liniedijk bij Spaarndam zijn van de ondergang gered door ze weer te knotten, terwijl op de opgevallene plekken nieuwe knotboomjes worden geplant. Op diverse plaatsen langs het Spaarne, van Heemstede tot Spaarndam, worden rietlandjes gemaaid. In de Hekslootpolder komen nu weer rietorchis, grote ratelaar en moeraslathyrus voor, terwijl de echte koekoeksbloem zich elk jaar uitbreidt.

De SEB is te gast op een aantal landgoederen in de regio. De boomgaard van Spaarndam wordt door jaarlijks onderhoud in stand gehouden. In het bos van landgoed Waterland worden Amerikaanse vogelkers en esdoorn bestreden om te voorkomen dat die gaan overheersen. Poelen en graslandjes worden beheerd om de natuurwaarden te behouden en te verhogen. Op landgoed Huis te Manpad onderhouden we het voorhof en paden en greppels door het natte bos, waar groot springzaad en ijsvogel leven.

Een groot deel van het jaar is de SEB actief in het duingebied. In de Amsterdamse Waterleidingduinen worden natte valleien gemaaid. We doen dat met lichte machines, zodat er geen schade aan bodem en begroeiing wordt aangericht.

In de duinen van Velsen werken we aan het herstel van verruigde Zeedorpenvegetatie, en aan het openmaken van dichtgegroeide valleitjes. Die gaan weer vochtig of nat worden als er minder drinkwater aan de duinen onttrokken gaat worden.

In Duin en Kruidberg doen we hetzelfde werk, naast vele andere klussen. Zo richten we bunkers in voor overwinterende vleermuizen, vervangen rasters van "verduurzaamd" hout door rasters van onbehandeld kastanje hout, bestrijden Amerikaanse vogelkers en esdoorn en maaien duingrasland.

Vrijwilligers bij de SEB doen afwisselend werk in veel verschillende gebieden. De landschappelijke veelzijdigheid van onze regio staat daar garant voor. Een bijzonderheid hierbij is dat de werkplekken vaak niet voor publiek toegankelijk zijn, terwijl ze tot de mooiste natuurgebieden van Zuid-Kennemerland behoren.

Wie 1 of 2 dagen per week, of zo maar af en toe, wil werken in de natuur is van harte welkom. De doordeweekse werkdagen, op woensdag en donderdag, duren van 9.00 uur tot 16.00 uur. Daarnaast wordt eens per maand ook op zaterdag gewerkt, van 10.00 uur tot 15.30 uur. We werken met handgereedschap, en af en toe met kleine machines. Regelmatig worden cursussen aangeboden om ons te bekwaamen in het gebruik van ons gereedschap of om kennis op te doen van flora en fauna.

Belangstellenden kunnen bellen:
020-6185416 of 023-5315737

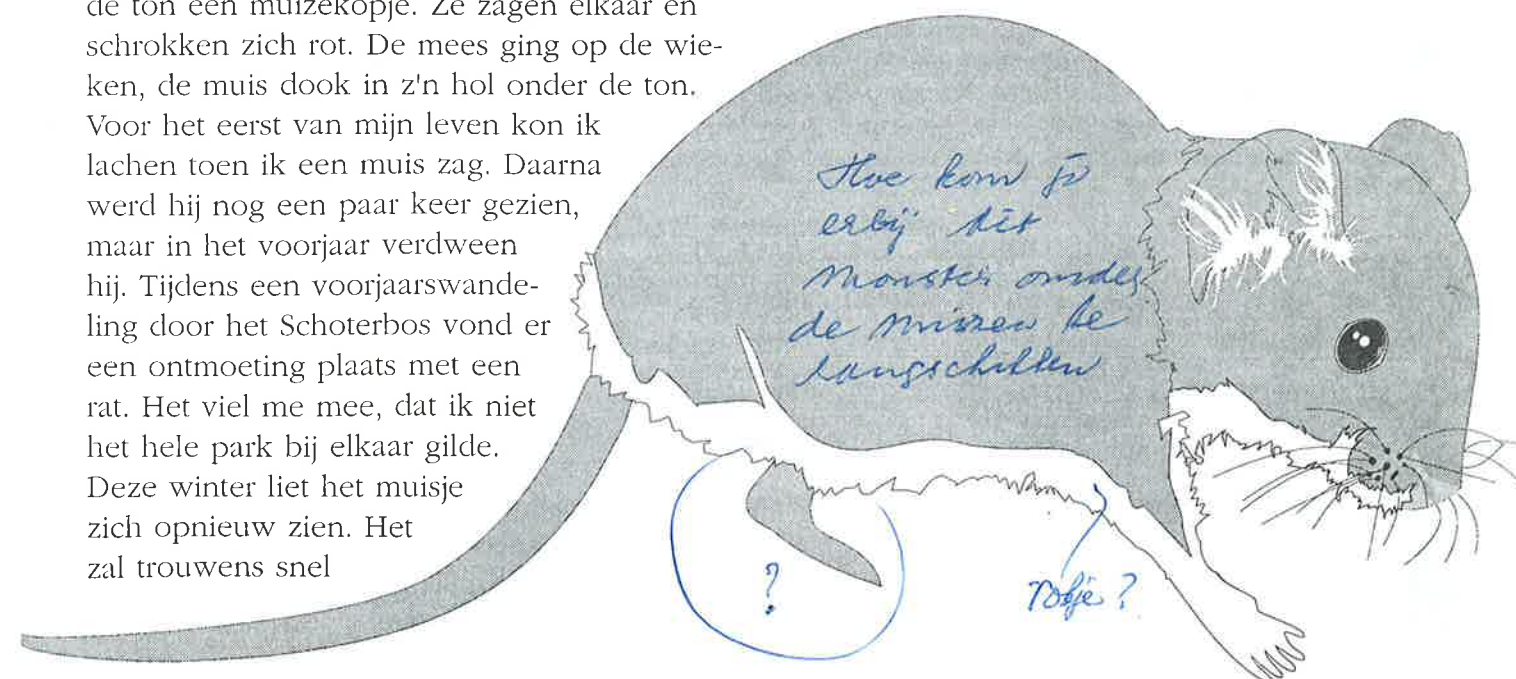
Wennen aan zijn aanwezigheid

De een vindt ze nuttig, snoezig en prijst ze aldus de hemel in; de ander denkt: "Jij hebt mooi praten!" Tot deze laatste groep behoor ik ook. Een spin doet me niets. In stilte kan ik haar web bewonderen en zolang ze niet groter is dan mijn hand....Maar die andere beestjes; die kleine grijze, schichtige, donzige diertjes met die lange staartjes. Juist, die bedoel ik, de muis.

Aan het begin van de vorige winter werd hij voor het eerst gesignaleerd in de tuin. Omdat mijn panische reacties wel bekend zijn, werd eerst nog overwogen of men het mij wel moest vertellen. Men nam, héél verstandig, het zekere voor het onzekere. Na een paar keer slikken bedacht ik zomaar dat dit een unieke kans was om aan zo'n beestje te wennen. Het geval wil nu, dan wij een week eerder een regenton hadden gekocht. Een familielid stelde voor deze ton op een paar stenen te plaatsen en voegde de daad bij het woord. Het eerste wat ik bedacht was: "Dit is koren op de muizemolen". Een paar dagen later bleek deze gedachtengang juist te zijn. Een der pimpelmeesjes had iets gezien. Hij dook op het paaltje dat vlak naast de ton staat en helde over, steeds verder, tot hij er bijna af viel. Op datzelfde moment zag ik van achter de ton een muizekopje. Ze zagen elkaar en schrokken zich rot. De mees ging op de wieken, de muis dook in z'n hol onder de ton. Voor het eerst van mijn leven kon ik lachen toen ik een muis zag. Daarna werd hij nog een paar keer gezien, maar in het voorjaar verdween hij. Tijdens een voorjaarswandeling door het Schoterbos vond er een ontmoeting plaats met een rat. Het viel me mee, dat ik niet het hele park bij elkaar gilde. Deze winter liet het muisje zich opnieuw zien. Het zal trouwens snel

een ander exemplaar zijn, want muisjes worden in het wild in de regel niet ouder dan een jaar. Regelmatig verschuilt hij zich onder de tuinlamp en pikt een stuk brood. Tot maart voeren we de vogels nog steeds (daarover heb ik al eens geschreven) en daarna is het over. Half januari was de dag waar ik het meest tegenop gezien had. Ik kwam thuis van m'n werk en in het lamplicht zag ik iets bewegen. Een wollig lijfje met een lange staart...Als verstaand stond ik bij het hekje. Daar liep de muis, tussen mij en het huis. Opnieuw slikte ik en sprak mezelf vermanend toe: "Ja, nu wilde je zo graag die muis in de tuin, maar nu verspert hij je de weg. Ga je nu gillen? Held die je bent. Je vond het toch zo leuk, dat muisje? Nu moet je ook doorzetten". Ik deed het hekje netjes achter me dicht en stapte behoedzaam voort. Even later stond ik in de kamer. En de muis? Die was allang verdwenen, want die was banger dan ik! De laatste tijd laat hij zich steeds vaker zien en ik geniet ervan, als was het wel even wennen. Jammer dat het al bijna maart is en dat het afscheid daarmee nabij is.

Jolanda Giling

De Heimanshof

1 ha natuurtuin, gelegen aan de Wieger Bruinlaan te Hoofddorp.
tel. 023 - 5616736, 023 - 5581158, 023 - 5246243.

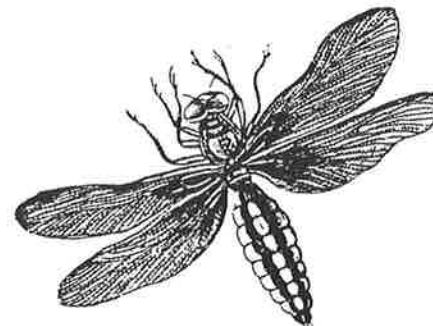
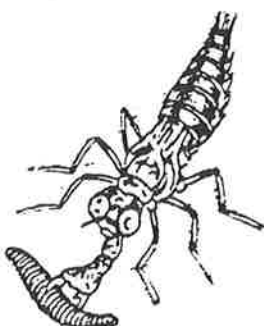
Geopend: op werkdagen van 9.00 tot 16.00 uur,
en in het eerste weekend van de maand
van 14.00 tot 17.00 uur.

op zaterdag en zondag is er een lezing van 14.30 tot 15.30 uur.

PROGRAMMA

april t/m september 1999

april
3 en 4	<u>Rotsplanten</u>	Hanny en John Reijnders, Badhoevedorp
april
10 en 11	<u>Museumweekend</u>	extra openstelling van De Heimanshof
mei
1 en 2	<u>Kunnen we zonder bomen?</u>	Han Sio, Amstelveen

juni
5 en 6	<u>Van onderwaterfantom tot stuntvliegersdroom</u>	Jan-Willem van Velzen, Haarlem

juli
3 en 4 | <u>De Heimanshof, klein maar fijn!</u>
tentoonstelling: foto's van Corrie de Wolff, Vijfhuizen
vanaf 14.30 uur rondleidingen de Vriendenkring
buttons maken van gedroogde bloemen |
|----------------|--|

augustus
7 en 8 | <u>De Heimanshof, een oase voor natuurliefhebbers</u>
tentoonstelling: foto's van Ton Engelman, Haarlem
programma verder als in juli |
|--------------------|--|

september
4 en 5 | <u>Met de zwaluwen mee naar Botswana</u>
Ben van den Brink, Noordeinde |
|---------------------|---|

Op de zondagen is er kinderopvang, vanaf 4 jaar

Aktiviteitenprogramma Voorjaar/Zomer 1999

Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie, afdeling Zuid-Kennemerland
Secretariaat: Mw. J. de Vries, Tel. 023 5331557

Zangvogels in Wandelbos Groenendaal

Donderdag 15 april

I.s.m. Gemeente Heemstede. Vertrek: 19.00 uur, info-paneel parkeerplaats bij het restaurant.
Duur: 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Rondleiding Meer en Berg, voormalig Provinciaal Ziekenhuis Santpoort

Zondag 18 april

Georganiseerd door 10 organisaties waaronder de Stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk, (o. a. IVN Zuid-Kennemerland) en de Stichting Duinbehoud. M.m.v. Museum Meereberg. De rondleiding staat in het teken van de waarden (landschap, cultuurhistorie en ecologie) van het landgoed. Tevens is er actuele informatie betreffende het dreigende bouwplan voor 450 woningen. In de rondleiding opgenomen is een bezoek aan het niet vrij toegankelijke natuurgebied Het Sleutelbos. Vertrek: 14.00 uur vanaf Museum Meereberg. Te bereiken via de hoofdingang (borden volgen), Brederodelaan 10, Bloemendaal. Duur: ± 2,5 uur. Vanaf 13.30 uur is de expositie 150 jaar psychiatrie in het museum te bezichtigen. Informatie: Stichting Duinbehoud (uitsluitend tijdens kantooruren): 071 5131800. Coördinator IVN Zuid-Kennemerland: Eric van Bakel, 023 5393507. Aanmelden vooraf is niet nodig.

Rondleidingen Thijsses Hof

Georganiseerd door medewerkers van de Hof en gidsen van het IVN. Iedere eerste zondag van de maanden april t/m oktober. Aanvang: 14 uur. Ingang: Mollaan (achter het Pannenkoekenhuisje), Bloemendaal.

Excursie Geneeskrachtige Kruiden, Middenduin

Woensdag 21 april

Vertrek: 19.00 uur, ingang Duinlustweg, Overveen. Duur: 2 uur. Deelname uitsluitend na aanmelden bij: Yneke Bettink 023 5254995.

Dialezing Landgoed Meer en Berg, voormalig Provinciaal Ziekenhuis Santpoort

Donderdag 22 april

Georganiseerd door 10 organisaties waaronder de Stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk, IVN Zuid-Kennemerland en de Stichting Duinbehoud. De dialezing staat in het teken van de waarden (landschap, cultuurhistorie en ecologie) van het landgoed. Tevens is er actuele informatie t.a.v. het dreigende bouwplan voor 450 woningen. Presentatie: Eric van Bakel. Aanvang: 20.00 uur. Zaal open vanaf 19.30 uur. Locatie: NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. Informatie: Stichting Duinbehoud (uitsluitend tijdens kantooruren): 071 5131800.

Nachtegalenexcursie, Kennemerduinen

Donderdag 29 april

(Let op! Vorige Toorts vermeldde vrijdag 7 mei!)

I.s.m. het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. Vertrek: 20.00 uur, ingang Bleek en Berg, Bergweg, Bloemendaal. Duur: 2 uur. Toegangskaart verplicht. Kijker meenemen. Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK: 023 5411119. Informatie: Eric van Bakel, 023 5393507.

Nachtegalentocht, Duin en Kruidberg/Kennemerduinen

Zondag 2 mei

I.s.m. het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Wandeltocht van de binnenduinstrand naar zee en weer terug. Onderweg wordt gekeken en geluisterd naar vogels van diverse de duinlandschappen en de vogeltrek over zee. (Lees verder op volgende pagina.) De tocht wordt onderbroken voor een lunchpauze in restaurant Parnassia. (vervolg op de volgende pagina)

Vertrek: 04.30 's nachts, vanaf NS-station Santpoort-Noord aan de Santpoortse Dreef.
De tocht duurt tot ongeveer einde middag/begin avond.
Toegangskaart verplicht. Kijker en eventueel extra eten/drinken meenemen.
Denk om warme kleding. Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK: 023 5411119.
Informatie: Eric van Bakel, 023 5393507.

Voorjaar op Leyduin

Dinsdag 11 mei

Vertrek: 19.30 uur, Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Vogelenzang. Duur: 2 uur.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Leo van der Brugge, 023 5261584.

Excursie Eetbare- en Geneeskrachtige Kruiden, Middenduin

Donderdag 13 mei, Hemelvaartsdag

Tijdens deze dauwtrapwandeling krijgt u deskundige uitleg over de eetbaarheid en de geneeskracht van de planten die u onderweg tegenkomt.
Vertrek: 07.00 uur, ingang Duinlustweg, Overveen. Duur: 3 uur.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Mona Schön, 023 5264411.

Weidevogelexcursie, Hekslootpolder

Zondag 16 mei

I.s.m. Vereniging Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.
Vertrek: 8.00 uur, info-paneel hoek Spaarndamseweg/Vondelweg, Haarlem.
Duur: 2,5 uur. Kijker meenemen. Denk om warme kleding.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Nachtegalenwandeling, Reinaldapark

Dinsdag 18 mei

Vertrek: 20.00 uur, parkeerplaats bij de Fuykvaart, Bernardlaan, Haarlem.
Duur: 2 uur. Kijker meenemen.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023 5254140.

Rondleiding Meer en Berg, voormalig Provinciaal Ziekenhuis Santpoort

Vrijdag 21 mei

Georganiseerd door 10 organisaties waaronder de Stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk, IVN Zuid-Kennemerland en de Stichting Duinbehoud. De rondleiding staat in het teken van de waarden (landschap, cultuurhistorie en ecologie) van het landgoed. Tevens is er actuele informatie t.a.v. het dreigende bouwplan voor 450 woningen. In de rondleiding opgenomen is een bezoek aan het niet vrij toegankelijke natuurgebied Het Sleutelbos.
Vertrek: 19.30 uur vanaf Museum Meerenberg. Te bereiken via de hoofdingang (borden volgen), Brederodelaan 10, Bloemendaal. Duur: ± 2,5 uur. Informatie: Stichting Duinbehoud (uitsluitend tijdens kantooruren): 071 5131800. Coördinator IVN Zuid-Kennemerland: Eric van Bakel, 023 5393507. Aanmelden vooraf is niet nodig.

Excursie "Bloemen en hun bezoekers"

Zondag 30 mei

Vertrek: 12.00 uur, Stadskweektuin, Kleverlaan 9, Haarlem. Duur: 1,5 uur.
(Opgelet! In eerdere publicaties stond abusievelijk vertrek: 13.00 uur vermeld!)

Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023 5254140.

Excursie/Kinderactiviteit, Veerplas en Oeverlanden

Zondag 6 juni

I.s.m. Stichting het Noordhollands Landschap, Recreatieschap Spaarnwoude en KNNV.
De excursie, in het thema "Water Natuurlijk", voert langs de Veerplas en door de Oeverlanden. Duur: 2 uur. Trek waterdicht schoeisel aan. De kinderen, leeftijd 4 t/m 10 jaar, gaan onder begeleiding waterdiertjes onderzoeken die ze zelf mogen vangen. Duur 1,5 uur. Ouders gaan niet mee. Voor de ouders is er een speciale 1,5 uur durende excursie. Aanvang activiteiten 14.00 uur, infopaneel bij de parkeerplaats van de Veerplas, Oude Weg (tegenover de PTT-toren, Waarderpolder, Haarlem).
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Eric van Bakel, 023 5393507.

Avondwandeling, Middenduin

Dinsdag 8 juni

Vertrek: 19.00 uur, ingang Duinlustweg, Overveen. Duur 2 uur.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Leo van der Brugge, 023 5261584.

Excursie Lieveheersbeestjes, Reinaldapark

Woensdag 9 juni

Vertrek: 19.00 uur vanaf de parkeerplaats naast de Prins Bernhardlaan bij de brug over de Zomervaart. Duur: 1,5 uur.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023 5254140.

Excursie Zeedorpenlandschap, Zuidduinen Zandvoort

Dinsdag 15 juni

Grootste restant van een duingebied dat is verbonden met de eeuwenoude Zandvoortse zeedorpencultuur. De karakteristieke zeedorpenvegetatie is hier rijk ontwikkeld.
Vertrek: 19.00 uur, parkeerterrein Brederodestraat/Ir. G. Friedhoffplein, Zandvoort zuidwest. Duur: 2 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Erna Schreuder, 023 5314647.

Rondleiding Meer en Berg, voormalig Provinciaal Ziekenhuis Santpoort

Zondag 20 juni

Georganiseerd door 10 organisaties waaronder de Stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk, (o. a. IVN Zuid-Kennemerland) en de Stichting Duinbehoud. M.m.v. Museum Meerenberg. De rondleiding staat in het teken van de waarden (landschap, cultuurhistorie en ecologie) van het landgoed. Tevens is er actuele informatie t.a.v. het dreigende bouwplan voor 450 woningen. In de rondleiding opgenomen is een bezoek aan het niet vrij toegankelijke natuurgebied Het Sleutelbos. Vertrek: 14.00 uur vanaf Museum Meerenberg. Te bereiken via de hoofdingang (borden volgen), Brederodelaan 10, Bloemendaal. Duur: ± 2,5 uur. Vanaf 13.30 uur is de expositie 150 jaar psychiatrie in het museum te bezichtigen. Informatie: Stichting Duinbehoud (uitsluitend tijdens kantooruren): 071 5131800. Coördinator IVN Zuid-Kennemerland: Eric van Bakel, 023 5393507. Aanmelden vooraf is niet nodig.

Midzomerwandeling Wandelbos Groenendaal

Dinsdag 22 juni

I.s.m. Gemeente Heemstede. Vertrek: 19.00 uur, info-paneel parkeerplaats bij het restaurant. Duur: 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Excursie Zeedorpenlandschap, Kostverlorenpark Zandvoort

Donderdag 24 juni

Duinterrein met interessante cultuurhistorie en rijke flora.
Vertrek: 19.00 uur, ingang Quarles v. Uffordlaan 1, Zandvoort. Duur: 2 uur.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Excursie "Insecten rond de Meerwijkplas", Schalkwijk

Zondag 27 juni

Vertrek: 11.00 uur, Zuid-einde Bernadottelaan. Duur: 1,5 uur.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023 5254140.

Avondexcursie natuurreservaat Eindhoven

Woensdag 7 juli

Vertrek: 19.00 uur vanaf parkeerplaats bij middelbare school Sancta Maria. Duur: 1,5 uur. Eindhoven is een oud landgoed en het reservaat is een restant van de oorspronkelijke natte laagvlakte tussen Haarlem en de duinen.
Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Dik Vonk, 023 5254140.

~water~

Vlinderexcursie, Middenduin

Zondag 11 juli

I.s.m. KNNV Dagvlinderwerkgroep Zuid-Kennemerland. Vertrek: 11.00 uur, parkeerplaats bij ingang Duinlustweg, Overveen. Duur: 2 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Cock Meijer, 023 5247437.

Beekwandeling, Landgoed Leyduin

Dinsdag 13 juli

Vertrek: 19.00 uur. Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Vogelenzang. Duur: 2 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

~water~

Dialezing "Libellen in het zonnetje"

Woensdag 14 juli

Presentatie: De Heer Jan-Willem van Velzen. Aanvang: 20.00 uur, zaal open vanaf 19.30 uur. Locatie: NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. Informatie: Jan-Willem van Velzen, 023 5317756. Zie ook 'Excursie Libellen' op zondag 18 juli. In samenwerking met het KNNV.

~water~

Excursie "Libellen", Middenduin

Zondag 18 juli

Vertrek: 11.00 uur, ingang Duinlustweg, Overveen. Duur 2 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Jan-Willem van Velzen, 023 5317756. Zie ook 'Dialezing Libellen in het zonnetje' op woensdag 14 juli. In samenwerking met het KNNV.

'Natuur & Beheer' in Wandelbos Groenendaal

Donderdag 5 augustus

I.s.m. Gemeente Heemstede. Vertrek: 19.00 uur, info-paneel parkeerplaats bij het restaurant. Duur: 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Rondleiding Meer en Berg, voormalig Provinciaal Ziekenhuis Santpoort

Zondag 15 augustus

Voor meer uitgebreide informatie omtrent deze rondleiding: zie zondag 18 april. Vertrek: 14.00 uur vanaf Museum Meerenberg. Informatie: Stichting Duinbehoud (uitsluitend tijdens kantooruren): 071 5131800.

Excursies Landgoed Huys te Manpad

Georganiseerd door
Stichting Huys te Manpad,
m.m.v. IVN gidsen.
Gedurende de periode
15 april - 15 oktober:
ledere zaterdag,
aanvang: 10.00 uur.
ledere dinsdag,
aanvang 14.00 uur.
Vertrek bij het toegangshek,
Herenweg, Heemstede.

'Bessen en Vruchten', op Leyduin-Woestduin-Vinkenduin

Dinsdag 24 augustus

Vertrek: 19.00 uur. Parkeerplaats Leyduin, Manpadslaan, Vogelenzang. Duur: 2 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

Dialezing 'Paddestoelen'

Ecologie: de rol van hogere schimmels in parkbossen en gesloten bossen.

Woensdag 25 augustus

I.s.m. KNNV. Presentatie: De Heer G. J. Keizer. Aanvang: 20.00 uur, zaal open vanaf 19.30 uur. Locatie: NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. Informatie: Jan-Willem van Velzen, 023 5317756.

Fietsexcursie Roofvogels, Spaarnwoude

Zondag 5 september

I.s.m. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland en Recreatieschap Spaarnwoude. Vertrek: 11.00 uur vanaf Boerderij Zorgvrij, Genieweg, Velsen-Zuid. Duur: ± 3 uur. Kijker aanbevolen. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Eric van Bakel, 023 5393507.

'Over eikels, bessen en noten' in Wandelbos Groenendaal

Dinsdag 7 september

I.s.m. Gemeente Heemstede. Vertrek: 18.30 uur, info-paneel parkeerplaats bij het restaurant. Duur: 1,5 uur. Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Roelof Boddaert, 023 5717773.

~water~

Activiteit in het teken van het thema 'Water Natuurlijk',
het landelijk IVN-thema van 1998 t/m 2000.